

TÉT attaséi éves beszámoló
Dr. Hagymási Tünde, Róma
2009-2010.

1. A fogadó ország K+F+I rendszerének főbb jellemzői

2010 elején jelentette meg az olasz kutatási minisztérium (MIUR) a nemzeti kutatás-fejlesztés alapdokumentumát, amely a Nemzeti Kutatási Terv (PNR) frissített változata és az új kutatás-fejlesztési stratégiai irányelveit tartalmazza. A dokumentum az olasz kutatás-fejlesztés stratégiáját, főbb irányvonalait, prioritásait fogalmazza meg, továbbá bemutatja annak irányítási rendszerét és javaslatokat tartalmaz a kapcsolódó jogszabályi háttér módosítására vonatkozóan. Az előző Nemzeti Kutatási Terv 2005-2007 időtávra vonatkozott, de lejáratát követően is érvényben maradt az új frissített változat megszületéséig. Az új Nemzeti Kutatási Tervben (2010-2012) az alapkutatások kiemelt hangsúllyal szerepelnek, továbbá megjelenik az alkalmazott kutatások egyre erősödő gazdaságfejlesztési funkciója is; kiemelve azt a tényt, hogy a K+F+I szektor a gazdasági válság időszakában még nagyobb jelentőséget nyer.

A K+F rendszer új stratégiai akciói:

- 1.) tudásvezérelt társadalom és gazdaság megvalósítása
- 2.) iparfejlesztés célkitűzései
- 3.) az ipari körzetek, innovációs pólusok koordinációja
- 4.) humántőke megtartása, fejlesztése
- 5.) K+F infrastruktúrák erősítése
- 6.) Dél fejlesztési célkitűzések
- 7.) a K+F nemzetközi keretei

A stratégiai akciók korábbi hármas köre mostanra 7 elemre bővült; a korábbi PNR-ben is szerepelt a humán erőforrások kérdésköre, a gazdaság technológiai színvonalának erősítése és a K+F nemzetközi kereteinek kiszélesítése, mint célkitűzés. A stratégiai akciók megvalósítását célzó eszközrendszer igen széles (18 elemből áll), a nemzetgazdaság valamennyi bevonható - humán, infrastrukturális, pénzügyi - eszközét mozgósítja, így

- 1.) A tudásvezérelt társadalom és gazdaság megvalósítása terén a
 - a.) kreativitás és kiválóság erősítése (a korábbi érdemmodell/meritokrácia hangsúlyos érvényesítése),
 - b.) képességfejlesztő technológiák jelentősége (géntechnológiák, energetika, anyagtechnológiák, agyműködés mechanizmusai, ICT, környezeti technológiák).
- 2.) Az iparfejlesztés célkitűzései az a.) ipari szektor innovációja és b.) az integrált ipari projektek révén.
- 3.) A humántőke megtartása, fejlesztése a.) a fiatal kutatók egészséges (=kétirányú) mobilitásának megvalósítása b.) nemzetközi iskolák tapasztalatainak alkalmazása c.) célirányos terelése és hazahozása d.)színvonalas posztgraduális képzések nemzeti hálózatának kialakítása révén.
- 4.) Helyi koordináció az ipari körzetekben

- a.) start up vállalkozások, b.) technológiai platformok, c.) ipari körzetek d.) kiválósági pólusok és a e.) rendelkezésre álló K+F infrastruktúrák szinergiájának kialakítása révén.
- 5.) Dél fejlesztési célkitűzések
 - a.) A PON (Nemzeti kutatási és versenyképességi Operatív Program 2007-2013) rendkívül fontos Olaszország számára, mivel az elmaradott déli térségek az EU Strukturális Alapjaiból a „konvergencia” (korábbi 1.) célkitűzés keretében K+F infrastruktúra-fejlesztésre komoly forrásokhoz juthatnak.
 - b.) Észak és Dél hatékony együttműködése a tudományos képzések, a K+F és a munkaerő egészséges allokációja területén.
- 6.) A K+F nemzetközi vonatkozásainak erősítése a közösségi programok, a kutatói mobilitás erősítése az intézményi és vállalati kapcsolatok dinamizálása keretében.
- 7.) K+F infrastruktúrák erősítése a.) az egyetemek és b.) a nemzeti kutatási intézményhálózat megerősítése révén (kiemelve a CNR bázisát).

Hangsúlyos elemként jelenik meg az olasz K+F+I stratégiai dokumentumban az állami és a magán K+F tevékenység együttműködésének erősítése. Olaszországban a központi finanszírozású K+F forrásait és súlyát tekintve tartósan megelőzte a magánszektor részvételét, amely aktivitását tekintve évekig elmaradt a nagy állami kutatóintézetektől. A magánszektor K+F költségét sokáig visszafogta a gazdaság struktúráját meghatározó domináns (97%-os) KKV-jelenlét. Első alkalommal 2005-ben billent át a mérleg a magánszektor javára a K+F forrásokat tekintve, majd 2009-ben a válság ismét visszafogta a magán-kutatásokat költség és aktivitás szempontjából. Kormányzati célkitűzéssé – és immár a Made in Italy szektor túlélését jelentő szükségszerűséggé vált - a vállalkozói szektor erősítése, megcélozva a kritikus tömeg elérését a vállalkozói csoportosulások (ipari körzetek) számára egy hatékony és eredményes K+F érdekében.

A PNR állami és versenyszektor együttműködését serkentő akciói:

- a képességfejlesztő technológiákat célzó nagyprojektek preferálása magán és állami részvétellel,
- ipari kutatási projektek generálása a nemzetközi piacokon kiemelten versenyképes olasz szektorokban (élelmiszeripar, divat-szektor, gépgyártás, bútortipar),
- magas technológiai tartalommal bíró innovatív projektek, amelyek a későbbiekben cégalapítást eredményeznek,
- a 4 „konvergencia” tartomány (Calabria, Campania, Puglia, Sicilia) bevonásával a PON (nemzeti operatív kutatási és technológia-fejlesztési terv) erőforrásainak felhasználásával észak-dél fejlesztési integrált K+F projektek.

Nemzetközi vonatkozások – az olasz K+F nemzetközi porondon való megjelenésének erősítése érdekében a Nemzeti Kutatási Terv szervezési és szabályozási (*governance*) akciókat ajánl, amelyek célja integrált helyi, regionális és nemzeti szintű kutatási projektek ösztönzése. A szabályozás célkitűzése, hogy serkentse az állami és a magánszektor együttműködését, ezek forrásait, hatékonyan bevonva a hangsúlyos regionális forrásokat is az alap- és az alkalmazott kutatások, a

technológia-transzfer és a humántőke képzése területén. Elérve mindezzel a kritikus tömeget és a kiemelt kiválósági szintet akár nemzeti, akár nemzetközi viszonylatban. A technológiafejlesztés scenáriói közép- és hosszútávra szólnak, felhasználva az analóg uniós és egyéb nemzetközi tapasztalatokat. Az interdiszciplináris megvalósítás a PNR-ben kiemelt szerepet kap. A nemzetközi viszonyítás kiindulópontját két EU-s konstrukció adja, ezek egyike az Európai Technológiai Platformok, a másik pedig a Lisszaboni Stratégia megvalósításában szerephez jutó közös technológiai kezdeményezések (*Joint Technology Initiatives*). A PNR háttérében hangsúlyosan jelen van az Industria 2015 elnevezésű nemzeti gazdaságfejlesztési és versenyképességi terv.

Jogszabályi háttér javasolt reformja - A PNR három új kapcsolódó jogszabály megszületését tartja elengedhetetlennek a maradéktalan és hatékony érvényesüléshez, ezek:

- az egyetemi rendszer reformját célzó törvény,
- az állami kutatóintézetek reformjára vonatkozó kormányrendelet és
- az új PNR akcióit meghatározó és szabályozó jogszabály, amely szükség szerint váltja majd az előző jogszabályokat.

Pénzügyi háttér – az anyagban indikatív módon kormányzati vállalásként jelenik meg, így

- a 2010-2013-as periódusban a központi GDP-arányos K+F ráfordítások arányát a jelenlegi 0,56%-ról 0,67%-ra szándékoznak emelni (ez utóbbi az európai átlagnak megfelelő arány, figyelembe véve, hogy még így is elmarad a legfejlettebb országok 1%-os költsége mögött).
- A kormány iparpolitikájában szorgalmazza egy hatékony és súlyában jelentős K+F tevékenység érvényesülését az üzleti életben (ez a gyakorlatban adóhitel formájában jelenik meg, ami 2010-ben 854 millió eurót jelent, 2011-ben az adott összeg további 200 millióval növekedhet).

Az új PNR legfőbb jelentősége, hogy a K+F+I tevékenység nemzetközi vonatkozásait kiemelten kezeli, emellett hangsúlyt ad az ipari kutatásoknak, serkentve a magánszektor K+F tevékenységét, segítve a KKV-k részvételét az innovációban. Első alkalommal jelenik meg az állami kutatóintézetek és egyetemek „felelőssége” az innovációs láncban, szükségszerűvé válik bekapcsolódásuk a technológiai körzetek munkájába és a kiválósági központok tevékenységébe. A költségvetés tárcákra leosztott abszolút számain a Giulio Tremonti vezette Gazdasági és Pénzügyi Minisztérium dolgozik. Tervek szerint 2013-ig a MIUR 13 milliárd euróval gazdálkodhat majd, ehhez jön még várhatóan 1,6 milliárd euró a PON számára az EU strukturális alapjaiból. Szakmai berkekben azonban a pesszimista vélemények a mérvadóak, amelyek szerint a minisztérium K+F költsége a 2009. évihez képest abszolút értékben csökkenni fog. (Megerősített információink szerint három tárca gazdálkodhat az idén nagyobb kerettel, mint tavaly, ezek: az agrárminisztérium, belügyminisztérium – a menekültügy kezelése tekintetében; és a külügyminisztérium – nemzetközi segélyezés-politika vonatkozásában).

Az olasz K+F+I politika másik stratégiai újdonsága a kiemelt nemzeti nagyprojektek pályázata. 2010. március 19-én jelent meg az olasz tudományos miniszter által

jegyzett határozat, amely pályázatot hirdet nemzeti jelentőségű kutatási nagyprojektek (PRIN) támogatására. A nemzeti jelentőségű kutatási nagyprojektek körébe azok a kutatás-fejlesztési együttműködések sorolhatók, amelyek több tudományterület együttműködését igénylik, nagyságrendjüket tekintve túllépik a normál finanszírozási kereteket. A lehetséges tudományterületek igen széles kört ölelnek fel; így a pályázati körbe tartoznak a természettudományos projekteken túl a mezőgazdasági, építészeti-műszaki, a nyelvészeti, a jogtudományi és számos más társadalomtudományi témájú projektek is.

Egy-egy projekt értéke maximum 500 ezer euró lehet, ennek 70%-át tudja a tudományos minisztérium finanszírozni. A teljes PRIN-programra a kormányzat 104,9 millió eurót szán. Az egyes projekteket egy személyben egy tudományos-pénzügyi-adminisztratív vezető képviseli (projektgazda), aki minden esetben tudományos kutató kell legyen. A pályázatok értékelésének főbb szempontjai: aktualitás, eredetiség, tudományos hatás az adott tudományterületre, belátható időn belüli értékelhető eredmények, arányosság a kutatási program és a tervezett (gazdasági) eredmények között, a programgazda tudományos szakértelme stb.

A kiemelt tudományos nagyprojektek finanszírozására szánt ekkora – százmillió eurós - nagyságrend is jelzi az olasz kormányzat szándékát: a tudományterületek minél szélesebb körét átívelő, hangsúlyos kutatás-fejlesztési projektek generálása szükséges; mindez kizárólag állami részvétellel valósulhat meg. Nyilvánvaló a pályázati kiírásból, hogy preferáltak azok a multidiszciplináris projektek, ahol az intézmények hálózatos rendszert alkotnak, továbbá a kutatási cél belátható időtávon belül gazdasági eredménnyel is jár. A korábbinál nagyobb dimenziók, az intézményi hálózatok generálása, a tervezett gazdasági eredmény mind a korábbi állami kutatás-fejlesztési finanszírozási rendszer kritikáját fogalmazza meg, amelynek éveken keresztül egyik fő hibája volt a források széttagoltsága, proliferációja. A mostani pályázati rendszer célja a vállalati kutatási tevékenység erősítése és a K+F eredmények hatékony piaci hasznosítása.

2. Jelentősebb események a K+F+I területén a fogadó országban

2009. szeptember 17-18. - Tulassay Tivadar, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem rektora a római La Sapienza Egyetemen tárgyalt az egyetem nemzetközi ügyekért felelős rektorhelyettesével, Antonello Biaginival

2009. október 1-2. Róma - Információs és telekommunikációs technológiák a Parlamentben (ICTP) – soros szakértői egyeztetés

2009. október 22. - Hónig Péter, közlekedési, hírközlési és energiaügyi miniszter „A kötelező kőolaj- és kőolajtermék-készletek tárolása terén való együttműködés”-ről szóló magyar-olasz megállapodást írja alá Claudio Scajola, olasz gazdasági miniszterrel

2009. november 6. Róma - K+F+I Nap a CONFINDUSTRIA (Olasz Iparosok Szövetsége) szervezésében

2009. november 24-27. Róma - Csák Ferenc OKM nemzetközi szakállamtitkár az ICCROM Közgyűlésen vesz részt

2009. november 16. – Bajnai Gordon miniszterelnök részvétele a FAO Világélelmezés-biztonsági Csúcstalálkozón

2009. november 17. - Green Italy; környezet, innováció, minőség, hogy megfeleljünk a jövő kihívásainak; az olasz Képviselőház rendezvénye

2009. december 1. Róma – ESONET, Ipari Innovációs Fórum

2010. a Biodiverzitás Nemzetközi Éve, ezen belül

2009. december 19. - nemzetközi szimpózium, olasz-perui közös projekt indul az "Appenninektől az Andokig – a még zöldebb Föld érdekében" címmel

2010. május 19-23. Biodiverzitás Hete a római Auditóriumban

2010. január 20. - Makovecz Imre díszdoktori kitüntetése a római La Sapienza Egyetemen

2010. február 23. - Közigazgatási elitképzés indul a római LUISS Egyetemen (LUISS School of Government)

2010. március 2-3. - Joint Research Center, Ispra – Satellite Critical Infrastructure Protection (európai űrpolitika, űrprogramok, GMES), Workshop

2010. március 19-én Kiemelt nemzeti nagyprojektek – az olasz tudományos minisztérium (MIUR) pályázati kiírása

2010. június 5. Velence – Sólyom László köztársasági elnök a Velencei Bizottság megalakulásának 20. Jubileumi Ülésén vesz részt

2010. június 16. kétoldalú külügyminiszteri megbeszélés Budapesten, Martonyi János és Franco Frattini aláírták a Magyar-Olasz Stratégiai Partnerségi Nyilatkozatot, majd előadások az Ambrosetti Alapítvány „Improving European Integration and Competitiveness” konferenciáján

2010. június 18. Badia Fiesolana/Firenze - José Manuel Durão Barroso, az Európai Bizottság elnöke „European Union and Multilateral Global Governance” címmel előadást tart az Európai Egyetemi Intézetben (IUE)

2010. június 18. AREA Science Park, Trieszt – Nemzetközi tudománypolitikai tanácskozás a humán tőke nemzetközivé válása és a területi versenyképesség témájában

2010. július 2-7. Torino - Euroscience Open Forum 2010 c. európai kitekintésű multidiszciplináris tudományos-technológiai seregszemle

Jövőbeni programok:

2010. november 17-18. Pécs - A Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Orvosi Népegészségtani Intézete és az Istituto Ramazzini szimpóziuma a környezeti és foglalkozási karcinogenezis témakörében

2010. szeptember 10. Róma - ESFRI (európai kutatási infrastruktúrák) konferencia az APRE ügynökség szervezésében

2010. szeptember 19-21. Velence Világkonferencia a tudomány jövőjéről

2010. november 7-10. Róma – ISABEL 2010 (International Symposium on Applied Sciences in Biomedical and Communication Technologies)

2012. október Nápoly - a Nemzetközi Asztronautikai Szövetség (IAF) kongresszusa, ŰREXPO 2012

Válság-válaszok Olaszországban – a gazdasági válság kezelése motiválta 2010 májusában azt a takarékosági/megszorító csomagot, amellyel az olasz kormány a 2011-2012 évekre vonatkozó költségvetési hiány kézben tartását tűzte ki célul. A 24 milliárd eurós takarékosági csomag az adóemelés elkerülésének érdekében az állami kiadások csökkentésére helyezi a hangsúlyt, amelyet alapvetően öt területen kíván realizálni. Ezek főbb elemei: a helyi közigazgatás kiadásainak erőteljes lefaragása, a nyugdíjrendszer korrekciója (a nyugdíjkorhatár fokozatos 65 évre emelésével), a be nem fizetett építményadók behajtása, az állami beruházásokra szánt készlet tartalék elvonása, egyes minisztériumok/közintézmények kiadásainak normatív 10%-os lefaragása. A tudományt is érinti a megszorító intézkedéscsomag; így kutatóintézetek bezárása tervezett, ill. egyesek beolvasztása a CNR (Nemzeti Kutatási Tanács) hálózatába. A válságkezelés áldozatául esik pl. a trieszti Nemzeti Oceanográfiai és Geofizikai Kutató Intézet (OGS), a Nemzeti Asztrofizikai Intézet (INAF), a Nemzeti Tengerhajózási Intézet (INSEAN) vagy az Ipari Promóciós Intézet (IPI); ez utóbbi pl. a Gazdaságfejlesztési Minisztériumba olvad be. A beolvasztásra és az összevonások részleteire vonatkozóan, a pénzügyi „életben tartás” módjait tekintve egyenlőre nincsenek információk. A reformintézkedések kihirdetését követően számos helyen tiltakozó tüntetéseket szerveztek az érintett dolgozók, kutatók.

3. A fogadó ország kétoldalú és EU-n kívüli multilaterális TÉT kapcsolatai, együttműködései

Itália bilaterális kutatás-fejlesztési kapcsolatait az aktuális gazdaságpolitika és a Nemzeti Kutatási Terv (PNR) határozza meg, ezek középtávú irányait – amelyről a 2. fejezetben írok – számos korrekciós tényező térítheti el a tervezettől; jelen helyzetben elsődlegesen a válságkezelés érdekében. A bilaterális kapcsolatok irányultságát a TÉT attaséi hálózat elhelyezkedése is kitűnően illusztrálja – jelenleg 20 olasz TÉT-attasé tevékenykedik a világ országaiban. 2009 őszén a budapesti és tiranai TÉT attaséi helyek bezárását („határozatlan idejű szüneteltetését”) követően ez évben Szerbiában (Belgrád) nyit új attaséi állomáshelyet a Külügyminisztérium.

A kétoldalú kutatás-fejlesztési együttműködések továbbra is 2-3 éves munkaterveken alapulnak, a Külügyminisztérium egyre inkább a hosszabb periódusú együttműködési programokat preferálja; ennek oka a stratégiai tervezhetőség, az irányelvek könnyebb összehangolása és a partnerország részéről megkívánt erőteljesebb, kiszámítható szerepvállalás. A hangsúlyos területeket a megújított munkatervek, a frissen megjelent pályázati felhívások fémjelzik; míg az „alvó” programok egy-egy reláció csökkenő jelentőséget mutatják. A jelenleg működő 42 K+F bilaterális munkaterv közül legutóbb megújított relációk: Kína, Dél-Korea, Japán, Horvátország. 2010 nyarán megjelent legutóbbi pályázati felhívások a következő relációkat érintik: USA, Argentína, Szlovénia. Az olasz-magyar TÉT munkaterv pályázati felhívása 2010 májusában jelent meg, a 2011-2013. évi olasz-magyar bilaterális K+F munkaterv aláírására terveink szerint 2010 őszén (novemberében) kerül majd sor. „Elfekvő” relációk: Csehország, Ausztria, Marokkó, Kuba.

Oroszország - érdekes módon az Olaszország számára gazdasági (energetikai) szempontból olyan fontos orosz relációban sem történt meg az esedékes K+F munkaterv megújítása. (Főbb tudományos együttműködési szektorok: energetika, megújuló energiák, agrár-élelmiszer szektor, űrkutatás /Spektr-M szatellit-program/. Az együttműködések kulturális irányba történő domináns elmozdulását jelzi, az a paralel kezdeményezés, amely 2011 évet Oroszországban az „Olasz nyelv és kultúra évévé” nyilvánítja, ugyanez az év Olaszországban az Orosz nyelv és kultúra Éve.

Kínára Olaszország hangsúlyos partnerként tekint; 2004-ben a két ország stratégiai partnerségi megállapodást írt alá -, Itália a gazdasági válságból való kilábalás egyik mozgatórugójaként kezeli az ázsiai óriást. Egy 2006. évi felsőoktatási-kutatási miniszeri megállapodás nyomán közös kutatólaboratóriumok jöttek létre a technológia-transzfer és az innovációt célozva az alábbi területeken: ICT, űrkutatás, energetika, környezetvédelem, atomfizika. A 2009. végén megújított bilaterális kínai-olasz TÉT munkaterv főbb szakmai prioritásait adják: űrkutatás, fizika, energetika, környezetvédelem, orvostudomány és hagyományos kínai orvoslás, a természeti csapások elkerülését célzó környezetvédelmi-kutatási programok. Emellett 2010-ben zajlik a „Kína Év Olaszországban” c. rendezvénysorozat, amely a két ország diplomáciai kapcsolatainak 40 éves évfordulóját köszönti. A két ország tudományos-technológiai kapcsolataira látványos kitekintést nyújt a 2010 május 1-én megnyílt Sanghaji Világkiállítás. Az „Egy élhetőbb város, egy jobb élet” alaptémával megrendezett EXPO-n az olasz megjelenés a hagyományok mellett az olasz elme találékonyságára, a kreativitásra, a világhírű designra és az innovációra épít. A sanghaji EXPO-részvételt az olasz politika egyben a 2015. évi milánói EXPO (Feeding the planet – energy for life) főpróbájaként kezeli

Olaszország kutatás-fejlesztési kapcsolatrendszerében a kétoldalú együttműködések továbbra is meghatározóak, ezek súlyát nem csökkentette a nemzetközi szervezeteken és programokon belül zajló kutatás-fejlesztési tevékenység. A válságkezelés és a fenntartható gazdaságfejlesztés szempontjai a relációk fontossági sorrendjét rendezték át. A főbb európai partnerországokon túl egyre erősebb az USA-hoz fűződő viszony kutatás-fejlesztési és innovációs szempontból (a világban tevékenykedő 20 olasz TÉT attaséból 4 itt dolgozik), erősödő a gazdasági - és tudományos szempontból - előretörő országokhoz való viszony (pl. India, Kína), illetve Latin-Amerika országai (pl. Brazília) továbbra is kiemelt szerepet játszanak

Olaszország kutatás fejlesztési és innovációs tevékenységében. A technológiatranszfer hangsúlyosan jelen van Olaszországnak a Balkán országai irányába megnyilvánuló sokrétű tevékenységében. Az olasz fejlesztéspolitikai is jelzi, hogy a térségben meghatározó befolyásra törekszik az ország. Ebben az irányban Magyarország partnerországgként került képbe az olasz külpolitika számára, így pl. az Adria-Jón Kezdeményezés keretében a balkáni országok felé tudományos-technológiai szempontból hazánk értékes partner olyan szektorokban, mint ICT, élelmiszer-agrár szektor, természeti katasztrófák, környezeti károk elhárítása (kiemelve a vízgazdálkodás szempontjait).

4. A fogadó ország kapcsolata az EU-val a K+F+I területén

Olaszország részvétele a közösségi szintű kutatási-, technológiafejlesztési és demonstrációs keretprogramban (EU 7. KP 2007-2013) a beszámolási évben a korábbiakhoz hasonlóan alakult. Az olasz kutatói részvételt európai szinten a kiemelkedő aktivitás jellemzi szinte valamennyi részprogramban, a beadott pályázatok számát tekintve Olaszország gyakorlatilag az első helyen áll. Ez a dinamizmus két tényezővel magyarázható: egyrészt az olasz kutatók nemzetközi aktivitása – nem csupán európai szinten – hagyományosan kiemelkedőnek tekinthető, másrészt a nemzeti K+F+I finanszírozás forrásai (az 1 % körüli nagyságrendet tekintve) elégtelennek tekinthetők, így szükségszerűséggé vált a külső források bevonása. A kiemelkedő aktivitást még inkább erősíti az a tény, hogy Olaszországban a többi nagy európai országhoz képest csekély a kutatói létszám (Olaszország: 75 ezer fő, míg Németország: 250 ezer).

Az olasz egyetemek, kutatóintézetek immár nagy rutinnal bonyolítják az európai programokban való részvételt, egyre erősödő a kutatói/intézeti aktivitás ebben az irányban (pl. a Padovai Egyetem 80 kutatói szerződést kötött 2009 folyamán). Az aktivitás mellett a sikerarány is változatlanul tekinthető (9,8%) a korábbiakat tekintve, az EU 27-ek közül Itália minden esetben megtalálható az első 4 helyen. Kiemelten jó az olasz részvétel a következő témákban: egészségügy, környezetvédelem (klímaváltozás), közlekedés (légiközlekedés, űrkutatás). Továbbra is negatív mérleg jellemzi az EU 7. Keretprogram nemzeti mérlegét: a korábbi évekhez hasonlóan Olaszország hozzájárulása a 7. Keretprogram költségvetéséhez 13%, míg a lehívott összeg 9,5-9,8%. Szakemberek értékelése szerint ez az arány javítandó, de a válság körülményeihez képest kedvezőnek tekinthető, mivel az előző keretprogramokban is hasonló finanszírozási arányok voltak. A gondot a központi/kormányzati források szűkössége jelenti, a helyzeten a regionális finanszírozás egyre növekvő hányada javít.

Az elmúlt időszakban kiemelten aktív részvétel és kedvező sikerarány tapasztalható a környezetvédelem (klímaváltozás) témakörében megvalósult olasz pályázatok tekintetében; mindezt az alábbi tendenciák is tükrözik:

- 2007: 4 finanszírozott olasz pályázat 81 beérkezettből,
- 2008: 1 sikeres pályázat az 56-ból,
- 2009: 4 támogatott pályázat a 39-ből és
- 2010-ben 7 sikeres pályázat a 23-ból.

Az olasz pályázati koordinátorok átlagos sikeraránya ebben a programban kiemelkedő (12,1%), ami jelentősen meghaladja az európai átlagot (8,7%).

Olaszország már előre néz és a 8. európai kutatási keretprogramra (FP8) készül; ezt jelzi, hogy Task Force alakult a MIUR (Tudományos Minisztérium), a CNR (Nemzeti Kutatási Tanács) képviselőiből és az európai kutatásokat koordináló szervezet (APRE) szakembereiből. A Task Force első ülését 2010. június 17-én tartotta, ahol a spanyol és francia javaslatokat elemezve indult el az olasz tervezet kialakítása.

5. A fogadó ország és Magyarország K+F+I kapcsolatai

Az olasz-magyar kutatás-fejlesztési, tudományos kapcsolatokat a válsághelyzet és az ebből adódó finanszírozási forráshiány ellenére is a dinamizmus, a kapcsolatok széles spektruma, a hagyományosan jó - több évtizedes múltra visszatekintő - kapcsolatok mellett az újonnan szövődő K+F+I együttműködések jellemzik. 2010 nyarán új kutatás-fejlesztési bilaterális munkaprogram indult. Az olasz-magyar kutatás-fejlesztési kapcsolatok alapját „a Magyar Köztársaság Kormánya és az Olasz Köztársaság Kormánya közötti tudományos és technológiai együttműködési keretmegállapodás” adja, amely 1965-ben született, majd 2003-ban került sor megújítására. Az alapidokumentumhoz illeszkedik egy 3 éves periodicitással működő munkaterv és munkaprogram, amelynek keretében közös tudományos kutatási projektek kerülnek finanszírozásra. Jelenleg a 2008–2010. évi kétoldalú kormányközi TÉT munkaprogram keretében 28 közös kutatási (mobilitási) projekt és 4 kiválasztott nagy projekt finanszírozása zajlik (olasz egyoldalú finanszírozással). Bilaterális K+F+I együttműködéseink kiemelt szakterületei: élettudományok, gyógyszerészet, környezettudományok, ITC, élelmiszerbiztonság.

2010-ben időszerűvé vált a futó (2008-2010. évi) magyar-olasz kétoldalú kormányközi TÉT munkaprogram megújítása, a következő 3 éves munkaprogram 2011-2013. évi pályázati felhívása 2010. május 3-ától vált nyilvánossá 5 hétig az NKTH és az olasz külügyminisztérium (MAE) honlapján. A következő munkaprogram véglegesítésére, a K+F+I munkaterv aláírására a Magyar-Olasz Kormányközi Tudományos és Technológiai Vegyes Bizottság következő 18. ülésén kerül majd sor Rómában, terveink szerint 2010 novemberében. A tervezett pályázati kiírás a következő prioritár tudományterületeket célozza: alapkutatások, energia és környezetvédelem, élettudományok, nanotechnológiák és új anyagok, információs és kommunikációs technológiák, a kulturális örökség megőrzését és védelmét célzó új technológiák. Az olasz Külügyminisztérium részéről az új munkatervi periódusban is megvan a hajlandóság nagyprojektek egyoldalú finanszírozására.

A májusban meghirdetett új 2011-2013. évi munkaprogram pályázati felhívására 66 közös K+F pályázat érkezett be, amely szám nemzetközi szinten kiemelt aktivitást jelez; összehasonlításképpen: az osztrák-magyar felhívásra 30, a francia-magyar bilaterális TÉT pályázatra kb. 40 db pályázat érkezett be.

Felmerülő gondok a spektrokémiai konferenciák menetében – háttér munka a kapcsolatok folytonosságának biztosítása érdekében. Előzmények: az olasz ISS (Istituto Superiore di Sanità) Olasz Egészségügyi Központi Kutatóintézetnek az ELTE Kémiai Tanszékével közel 40 éves múltra visszatekintő kutatási együttműködése van, amelynek eredményeként kétéves gyakorisággal kerül megrendezésre az olasz-magyar spektrokémiai konferencia-sorozat (ennek legutóbbi, XIII. rendezvényére Bolognában került sor 2008-ban, a 2010. évi – szegedi helyszínnel megrendezni tervezett következő konferencia forráshiány következtében késedelmet szenvedett). A spektrokémiai konferenciák a környezet-egészségügy egy-egy aktuális témáját dolgozták fel, a konferenciák nyomán tudományos publikációk születnek és minden esetben egy-egy összefoglaló tudományos (nagy)kiadvány. A tudományos együttműködést – és kapcsolódóan számos, az olasz-magyar tudományos munkaterv keretén belül finanszírozott közös kutatás programot – a két intézet egy-egy szakmai tekintélye vezette/vezeti. Információink szerint az olasz tudományos vezető 2010. július 1-jével nyugdíjba vonul, szakmai vezetői szerepe ezzel az együttműködésben megszűnik, utódlása nem megoldott. Ebben a témában konzultáltunk az ISS elnökével, jelezve a probléma súlyát. Az ISS elnöke szerint a nyugdíjba vonulás semmiképpen sem jelenthet lassulást, esetleges szünetet a tudományos-technológiai együttműködések menetében az ISS és az ELTE tanszéke között. Szándékaik szerint az új tudományos vezető már július 1. előtt aktívan bekapcsolódik a következő – 2011 tavaszán esedékes – a (XIV.) Spektrokémiai Konferencia szervezésébe. Ez utóbbi a budapesti olasz kultúrintézetben 2011 áprilisában jól illeszkedik majd a 2011. évi első félévi soros magyar EU-elnökség tudományos programsorába, további hangsúlyt ad a rendezvénynek, hogy 2011. évet az UNESCO a Kémia Nemzetközi Événé nyilvánította.

A Lombard Régió tudományos-technológiai pályázatának nyomonkövetése - 2009 júliusában indította a lombard tartománygyűlés azt a K+F+I-t dinamizáló nemzetközi kitekintésű programot, amely 10 millió euró nagyságrendben támogatja 20 ország kutatóit K+F projektek indításában ezek részleges finanszírozásával. A húsz kedvezményezett ország – India, Kína, Korea, Izrael stb. - között szerepel Magyarország is. A pályázatok elbírálása az utolsó stádiumába érkezett, a felkért szakértők június végéig megteszik értékelő javaslataikat. Előzetes információink szerint komoly érdeklődés övezte a 2009. évi pályázati felhívást, amelyre 130 K+F pályázat érkezett összességében 30 millió eurónyi támogatási igénnyel. A szakmai értékelő bizottság szempontjai között nem szerepelnek kiemelt tudományterületek, preferált gazdasági szektorok – minden esetben a pályázat innovatív jellege és hozzáadottérték-tartalma az, ami az értékelés elsődleges szempontjai között szerepel. Nincsenek kiemelt országcsoportok ill. -kvóták sem

A fent bemutatott K+F és technológiai promóciós program a lombard tartomány első ilyen kezdeményezésének tekinthető, információink szerint őszi indítással következő

hasonló pályázatot tervez a tartomány K+F-ért és innovációért felelős vezetése. A második körben egyrészt figyelembe veszik majd a jelenlegi pályázat tapasztalatait, másrészt a most egyoldalú finanszírozási rendszert kétoldalúvá szeretnék tenni (megjegyezzük, hogy az NKTH a pályázat meghirdetésekor saját forrásából max. 5 millió Ft-os mobilitási hozzájárulást ajánlott a nyertes magyar pályázók számára).

Egyetemközi együttműködések – 2009 szeptemberében a Semmelweis Orvostudományi Egyetem rektora és a római La Sapienza Egyetem nemzetközi ügyekért felelős rektorhelyettese találkozója a 2007-ben aláírt tudományos keretmegállapodás kibővítését célozta. A két atheneum/kiválósági központ közös kutatási programjainak területei: kardiológia, transzplantációs tevékenység, gyermekgyógyászat. A rektori találkozón felmerült az orvosi és egészségügyi diplomák kölcsönös elismertetésének kérdésköre, amely továbbra is gondokat okoz a magyar diplomások számára nemcsak az egészségügyben. A közös kutatási programokon túl a két egyetem együttműködésében lehetőséget látunk a kutatási eredmények piaci hasznosítása terén is közös spin-off cégek létrejöttével a bio- és nanotechnológiák területén. Ennek főszereplői a Semmelweis Innovációs Központ és a La Sapienza Egyetem „Innovazione Sapienza” nevű szervezete lehetnek.

2010 januárjában Makovecz Imre építész a római La Sapienza Egyetem Laurea Honoris Causa díszdoktori címét vette át az organikus építészteret terén nyújtott iskolateremtő munkássága elismeréseként.

A Szegedi Tudományegyetem és a Veronai Egyetem megújította tudományos-kutatási együttműködését (orvostudomány, jogtudomány, bölcsészettudományok), az elkövetkező 6 évre vonatkozóan a két rektor együttműködési megállapodást írt alá 2010 áprilisában.

Megkeresés érkezett a római La Sapienza Egyetem Építészettörténeti és Restaurálás Tanszéke részéről magyar szakmai partner (egyetem, szakmai főhatóság) beazonosítása érdekében. Az olasz kutatók a 80-as években végeztek Magyarországon tudományos munkát ill. vettek részt restaurálási programokban. Ennek follow up-ja lenne 20 év elteltével egy összehasonlító értékelés és egy kapcsolódó tudományos konferencia 2010 őszén Rómában.

Mezőtúri bivaly projekt – 2010 tavaszán technológiatranszfert célzó innovációs agrárprojekt indult Magyarországon, amely olasz tőkebefektetést ígér a közeljövőben. A környezetbarát (fenntartható) állattartást célzó bivalytenyésztési projekt keretében az olasz NTA cég az olasz bivaly mozzarella sajt alapanyagának magyarországi előállítását tervezi Mezőtúron. Tervek szerint a felek közötti szerződés hivatalos aláírására októberben kerülhet sor, melyre Nicola Zingaretti, Róma megye elnöke is Magyarországra utazna.

6. A TÉT attasé tevékenysége

Munkám gerincét az olasz K+F+I politika képviselőivel, szervezeteivel való együttműködés és rendszeres konzultáció adja, továbbá hangsúlyos helyet kap benne a kutatóintézetekkel, egyetemekkel történő együttműködés. Kiemelten kezelem a hazai kiválósági központok, kutatói közösségek, regionális tudásközpontok megismertetését, promócióját. Az egyszerű partnerkeresésen túl egyre nagyobb hangsúlyt kap munkámban a forrásfeltárás, lévén a kormányzati források egyre szűkösebbek – a megszorító intézkedések számos esetben a

tudomány rovására (is) érvényesülnek. Ennek kiküszöbölésére a nagy nemzetközi szervezetek forrásmonitoringját és az olasz nemzeti egyéb – K+F-re fordítható - források megkeresését, csatornázását tűztem ki célként. Az olasz régiók hangsúlyos saját forrásokkal rendelkeznek (pl. sikerrel indult egy éve a lombard tartományi innovációs program, elérhetőek Basilicata tartomány fejlesztési-innovációs forrásai), emellett a vállalkozói szervezetek (kamarák, iparosok helyi/területi szövetségei stb.) is látókörömbé kerültek. Erősödő tendencia, hogy a kutatásfinanszírozásnál az (olasz) finanszírozó fél egyre több esetben elvárja a társfinanszírozást.

Kapcsolatépítő munkámban az országimage pozitív elemei hangsúlyozása, a hazai tudásbázis eredményeinek és lehetőségeinek illusztrálása kiemelt szerepet ölt; így az ESS és ELI hazai megvalósítását célzó lobbiban a tudáselemek, intézményi tapasztalatok nagy hangsúlyt nyertek. Az ESS finanszírozásnál érvként szerepelt a megvalósítás költséghatékonysága is; ez a tényező Olaszországban kevésbé bizonyult döntő szempontnak, tapasztalataim szerint az olasz szakmai és politikai körökben a projekt innováció tartalma és főként az olasz ipari-tudományos részvétel súlya az, ami nyom a latba.

A kutatáspolitikai mellett munkámban kiemelten szerepelt a környezetvédelem, az egészségügy, a felsőoktatás témaköre, nemzetközi szervezetekben való közös fellépésünk (UNESCO, KEK Adria-Jón Makrorégió). Bekapcsolódtam továbbá a magasszintű jelölésekkel kapcsolatos lobbiba (pl. Jakab Zsuzsanna jelölése a WHO Európai Irodája regionális igazgatói posztjára), emellett rendszeresen jelentettem és javaslatot készítettem a milánói EXPO 2015 kérdéskörét illetően, továbbá figyelemmel kísértem a 2020. évi Olimpiai Játékokat célzó olasz pályázatot (Budapest számára Róma és Velence városok pályázatai jelentkeztek „konkurenciaként”).

Időt, figyelmet igényel az olasz partnerrel együttműködő magyar kutatói közösségek problémáinak gondozása, akik akár a szokásos bürokráciával szembesülnek, vagy az utóbbi időben egyre gyakrabban ütköznek a tudományos kutatási programjuk menetét fenyegető finanszírozási nehézségekbe. Jelentős többletmunkát ad az is, hogy a TÉT attaséi poszt 2009 októberében egypólusúvá vált (a budapesti olasz TÉT attasét 2009 októberében utódlás nélkül hazarendelték).

Munkám során rendszeresen együttműködöm a milánói ITDH Irodával (pl. ITC-befektetés ösztönzés), Trieszti Gazdasági Irodával, a Római Magyar Akadémiával (RMA; egyetemi programok, ekvivalencia kérdéskör), továbbá részt veszek az RMA, a római Szentszéki Nagykövetség és a Pápai Magyar Intézet rendezvényein.

A 2010. évi országgyűlési választások külképviseleten történő lebonyolításakor két alkalommal a külképviseleti választási iroda tagja voltam.

Örömmel közvetítettem Nápoly város Polgármesteri Hivatala és Nagymaros Önkormányzata között gesztenyefa-csemeték átadásában (a nagymarosi szelídgesztenye erdőt 700 évvel ezelőtt telepítette Károly Róbert, az eredeti facsemeték a nápolyi szelídgesztenye ültetvényről származnak; a jelképes újraültetés a határon átnyúló kapcsolatok hagyományteremtő erejét bizonyítja).

7. Javaslatok

Kiemelt feladatot jelent a következő beszámolási időszakra a **kétoldalú kormányközi TÉT munkaterv** következő (XVIII.) hároméves munkaprogramjának elindítása. A 2011-2013. évi pályázati felhívás 2010 májusában megjelent, a beérkezett projektek összesítése és értékelése jelen éves beszámoló befejezésig még nem zárult le. A XVIII. bilaterális TÉT K+F+I munkaterv aláírására terveink szerint 2010 novemberében kerül majd sor Rómában a Magyar-Olasz Kormányközi Tudományos és Technológiai Vegyes Bizottság ülésén.

A 2010 júniusában külügyminiszteri szinten aláírt **Stratégiai Partnerségi Nyilatkozat ernyője alatt** az intézményi, regionális, egyetemi szintű K+F+I kapcsolatok erősítése.

A soros magyar EU elnökség reflektorfényében - 2011 első féléve több és hangsúlyosabb megjelenési fórumot jelent Magyarország számára a korábbiakhoz képest. Így a tudomány-technológiák és az innováció kérdésköre, a hazai tudásközpontok, kiválósági műhelyek bemutatkozása nagyobb hozadékkal járhat. Ezért úgy a várható lobbitevékenység tekintetében, mint a politikai/szakmai/tudományos kapcsolatépítés során nagyobb hangsúllyal és jobb eredményekkel dolgozhatunk.

Lobbytevékenység ELI - az ESFRI kutatási infrastruktúrák magyarországi megvalósítását célzó ELI (Extreme Light Infrastructure) európai szuperlézer integrált projektje érdekében végzett lobby továbbra is kiemelt feladatunk, továbbra is rendszeresen jelentünk a partnerek megmozdulásairól (pl. tervezett cseh roadshow), indokoltnak tartjuk a partnerekkel történő közös nemzetközi megjelenés összehangolását.

Kapcsolatépítés a régiók irányába – a 2009 nyarán elindított lombard tartományi K+F támogatási program következő 2010 őszi meghirdetése előtt – az első forduló eredményei és tapasztalatai tükrében – magasszintű konzultáció javasolunk az NTKH elnöke/vezetői számára a régió újonnan megválasztott K+F-ért és egyetemi képzésért felelős miniszterével 2010 őszén.

Piemonte tartomány, Torino Wireless (ICT csúcstechnológiai körzet) és a hazai ICT tudásbázis, kiválósági központjai összekötése (előzmény: a 2006 májusában az HKTH elnöke Torinóban találkozott a Torino Wireless Technológiai Körzet elnökével). A magyar ICT eredményeinek, legfrissebb fejlesztéseinek bemutatkozása egy gazdasági fórum és/vagy tudományos nap keretében 2011 első félévében magyar elnökségi programként új szint adhat regionális tudományos együttműködéseinknek. Basilicata tartomány átfogó együttműködést javasolva Szándéknyilatkozatban (MoU) jelezte sokoldalú együttműködési készségét. Az együttműködés lehetséges főbb szektorai: környezet- és tájvédelem, új technológiák alkalmazása a kulturális javak megőrzésében, alternatív energiák. A magyar partner beazonosítása folyamatban van.

Tervezett feladataink a következő beszámolási időszakra (2010. szeptember-2011. július):

- az RMA-n havi rendszerességgel az MTA regionális bizottságainak bemutatkozása valamennyi tudományágban (2010. őszi kezdéssel);
- informatikai export ösztönzés: a magyar ICT tudásbázis, kiválósági központok bemutatkozása egy tudományos nap keretében Torinóban (Torino Wireless, az ICT (csúcs)technológiai körzete); ill. együttműködési lehetőségek feltárása az államigazgatás informatizálásában magyar szoftverfejlesztők bevonásával. Előzmény: Budapest főváros polgármestere 2009 februárjában a lombard régiószékhely informatikai rendszerének fejlesztésében résztvevő informatikai cégekkel konzultált;
- 2010 decemberében tudományos kerekasztal Rómában a nemzeti kulturális örökség megőrzése témájában (építészet, restaurálás, új technológiák); a római La Sapienza Egyetem Építészettörténelmi és Restaurálás Tanszéke kezdeményezésére;
- ISPRA tudományos nap: biotechnológiák ill. alternatív energiaforrások témájában a Magyar Biotechnológiai Szövetség közreműködésével;
- 2011. az ENSZ Kémia Éve (ide illeszkedik a soros XIV. Spektrokémiai Konferencia Budapesten 2011 tavaszán);
- Elnökségi tudományos info-nap a firenzei Európai Egyetemi Intézetben (IUE);
- az Olasz Egység 150 évfordulója 2011-ben és a soros magyar EU elnökség (2011 első féléve) egybeesése folytán közös rendezvények, az olasz Miniszterelnöki Hivatal Jubileumi Rendezvény Irodájával egyeztetve.

Gondok, rendezetlen kérdések:

- Az elmúlt beszámolási időszakban olasz-magyar relációban a TÉT attaséi poszt egypólusúvá vált (a budapesti TÉT attasét 2009 októberében utódlás nélkül hazarendelték). Magyarországon a TÉT feladatokat jelenleg az olasz nagykövetség gazdasági ügyekért felelős követségi titkára ill. témák szerinti bontásban mindig más-más diplomata látja el; mindez fennakadásokat, jelentős többletmunkát okoz számunkra.
- 2010. június elején az olasz Külügyminisztérium a kétoldalú kutatás-fejlesztési projektek finanszírozását - valamennyi relációban – felfüggesztette. A 2010. június 16-i budapesti külügyminiszteri találkozón a problémát felvetettük.
- A „diplomák kölcsönös elismertetéséről” szóló kétoldalú megállapodás” mielőbbi megkötése (felelős: OKM).
- Kiemelten fontosnak tartjuk a 2015. évi milánói EXPO-n - témája Feeding the planet–energy for life – a jól koordinált, célirányos magyar megjelenést. Ennek érdekében javaslati tervet készítettünk, ill. a témában rendszeresen jelentünk. Milánóban az előkészületi munkák elindultak, számos stratégiai partnerrel megállapodás született. Magyarország ill. magyar résztvevő ezek között – eddig - nem szerepel.

Az olasz reláció jelentősége/súlya – a bilaterális K+F+I programok alakulását a válság ellenére is a dinamizmus és a sokszínűség jellemzi. A központi – állami – források válság eredményezte szűkülésével a regionális, az egyetemi/intézményi és a vállalkozói szakmai-szervezeti források (CONFINDUSTRIA, kamarák) továbbra is valós alternatívát jelentenek a finanszírozásban. Az olasz tudomány- és gazdaságpolitikai sikerrel kezelte a nagyszámú KKV bekapcsolását az innovációs folyamatba a hálózatok, ipari-technológiai körzetek létrehozásával, ezzel megteremtve a kritikus tömeget, amely az innováció-finanszírozás és az érdemi K+F+I tevékenység alapja lett. Ezek azok a hasznos tapasztalatok, amelyekkel az

olasz rendszer (Sistema Itala) számunkra példaként szolgálhat. Továbbá az olasz innovatív készség, kutatói aktivitás és a jó érdekérvényesítő képesség úgy a tudományos körökben, mint a nemzetközi politikai porondon mind az olasz reláció súlyát és perspektíváját húzzák alá.

Róma, 2010. június 25.